

JAAP DE JONG: ED VAN THIJN

Ed van Thijn is een politicus waar ik zeer veel waardering voor heb. En wel om twee redenen. Hij is intellectueel én integer. Zijn deze eigenschappen al bijzonder; de combinatie is bijna uniek.

Als intellectueel is hij in staat enige afstand te nemen van de dagelijkse politiek en daardoor kan hij van tijd tot tijd nieuwe discussies aanzwengelen. Politikoloog zijnde, heeft hij daarvoor ook de juiste opleiding gevolgd. Uit eigen ervaring noem ik dat een cursus algemene ontwikkeling voor gevorderden. (Frustrerend voor een politikoloog in de politiek kan overigens zijn dat je per definitie niet deskundig kan en mag zijn in je eigen vak.)

In de periode voor de Kamerverkiezingen van '77 heb ik Van Thijn veel meegemaakt in de onderhandelingen tussen de besturen van PvdA en PPR. Van Thijn was één van de weinige PvdA-ers die én zocht naar overeenstemming én iedereen volledig in zijn/haar eigen waarde liet. Iedereen werd door hem serieus genomen, op elke vraag en opmerking ging hij in. In het PvdA-wereldje, waarin men voortdurend de machtsposities van anderen inschat (en probeert te ondergraven), was dat een verademing. Een tijdje zo intensief met de PvdA-top omgaan, leerde mij mijn eigen partij meer waarderen.

Toch hoop ik om meer redenen dat Van Thijn geen burgemeester van Amsterdam zal worden. Het zou een verlies zijn voor de nationale politiek; de kans dat hij eindelijk zijn proefschrift over oppositie voeren in een parlementaire democratie afrondt wordt kleiner; er is volgens mij een betere kandidate: Annemarie Grewel.

In De Volkskrant van 12 februari kreeg Van Thijn uitgebreid de kans in te gaan op de door hem gekonstateerde verwarring van links. Hij vindt, terecht, dat links juist tijdens een economische crisis de discussie over de rol van de staat moet voeren. Omdat rechts een ideologisch offensief ontwikkelt op dit punt. Omdat links in verwarring in het defensief kruipt en zaken, zoals een sterke overheid en

een overdosis aan regels, verdedigt, die ze juist kritisch zou moeten aanpakken. Omdat tenslotte, links de eigen ideologische batterij moet opladen: weer een samenhangende visie op de organisatie van machtsverhoudingen moet ontwikkelen waarmee mensen kunnen worden gemobiliseerd. Een goed verhaal, dat je dan ook kan lezen in de beleidsnotitie van het partijbestuur in dit nummer.

Toch denk ik dat Van Thijn nog te veel sociaal-demokraat is, dus gelooft in de 'neutrale' rol van de staat, om in te zien dat de ambtelijke organisatie een zelfstandige macht is geworden. Het huidige kabinet is bijvoorbeeld veel meer een verlengstuk van de ambtelijke burokratie dan dat de ambtenaren *contre-coeur* een bezuinigingsbeleid van het kabinet uitvoeren. Op weg naar bestuursvergaderingen in Utrecht verkeer ik regelmatig tussen vermoeide maar tevreden bezuinigers die terugkeren naar hun eengezinswoningen in Gouda, Alphen of de Utrechtse Heuvelrug. Dan vang je wel eens wat op en daaruit blijkt een sfeerverandering. Men is moe geworden van al het overleg en het vergaderen en wil nu snel en doortastend beslissen. Het kunnen doordrukken van standpunten verhoogt tegenwoordig je ambtelijke status. (Als er onder PPR-leden/ambtenaren belangstelling is om over dit soort ontwikkelingen eens een studiedag te organiseren hoor ik dat graag.)

Links zou inderdaad moeten zoeken naar middelen om het overheidsapparaat te ontburokratiseren, te ont-hiërarchiseren en te demokratiseren. In de NRC van 21 en 22 februari staan interessante artikelen over de organisatie van de politie in Almere, die gedeeltelijk volgens deze principes is opgebouwd. Daaruit blijkt dat het apparaat effectiever funktioneert en de agenten meer betrokken zijn bij hun werk en meer arbeidsvreugde kennen. Van Thijn heeft in zijn korte regeerperiode een belangrijke aanzet gegeven tot het demokratiseren van de arbeidssituatie van ambtenaren door de dienstcommissies bij de rijksoverheid meer bevoegdheden te geven. Dat was rijkelijk laat voor een overheid, die ver achterliep op de

wettelijke maatregelen, die ze zelf het partikulier bedrijfsleven met de ondernemingsraden oplegde.

Ik denk dat het nog lang niet ver genoeg gaat. We zouden het idee van 'ambtenaren'-zelfbestuur eens moeten uitwerken. Daarmee zou wel de verhouding tussen politiek en bestuur veranderen, maar het zou, denk ik, het bestuur verbeteren en bovendien progressieve krachten en lagere nivo's in het apparaat meer mogelijkheden geven.

Van Thijn waardeert de technologische revolutie nogal positief, omdat er een ontwikkeling heeft plaatsgevonden van groot- naar kleinschalig. Hij noemt daarbij als voorbeeld de nieuwe, kleinere en goedkopere computers. Volgens hem is daardoor gedecentraliseerde besluitvorming verenigbaar met de eisen van doelmatigheid. Nu zie je inderdaad in de komputerwereld een ontwikkeling naar systemen die meer beslissingen op lager nivo in de hiërarchie leggen. Maar: dat gaat altijd gepaard aan een grotere centralisatie, een grotere beheersing van en controle over de processen. Juist omdat een centrale leiding op elk moment van de dag kan beschikken over de meest actuele gegevens, worden beslissingen in de uitvoerende sfeer overgelaten aan lagere nivo's. Zulke computersystemen worden ook verkocht met het argument dat managers zich weer kunnen wijden aan hun eigenlijke taak: het beleid in hoofdlijnen. Er is dus wel sprake van grotere beslissingsbevoegdheden, maar tegelijkertijd van minder autonomie. Feitelijk gaat het proces van onttrekken van kennis aan uitvoerende nivo's onverminderd voort. Ik kan er niet zo positief over zijn.

Is Van Thijn dus te optimistisch over deze ontwikkelingen; hij stelt gelukkig vast dat links juist nu de vraag van andere zeggenschapsverhoudingen moet stellen. Ook dat punt noemt het PPR-bestuur in zijn nota. Het andere links, waar Van Thijn het niet over heeft, zou zich hierop moeten concentreren en verzamelen. Van Thijn geeft de mogelijkheid met de PvdA hierover in discussie te blijven.